

проза

проза

Міраслава Навіш



...кахай мяне
на мове маёй!

Адна

Варыяцый на тэму

Я хацела б аднойчы раніцай забыць гэтае імя.
Проста забыць...

Прыгожая (абавязкова!) брунетка. Ці бландзінка. У горшым выпадку – рудая. У залежнасьці ад настрою мяняюць прычоскі. У залежнасьці ад настрою мяняюць спадніцы, прынамсі іх даўжыню. У залежнасьці ад настрою чытаюць кнігі. Выбіраюць з прачытанага самае-самае – знаёмае, зразумелае, блізкае, адбалелае... У залежнасьці ад настрою... Можна паплакаць. Можна пасъмляцца. Не, не з пакутаў ці радасцяў герояў. З сябе. Можна вымалёўваць сваё жыцьцё. На белым (ці пажаўцелым) аркушы паперы. А потым... Потым, каб ня блытаць напісанae з рэальным, усё скамечыць і... у съметніцу.

Съмеласьці не стае. Пісаць. Хто цяпер чытае? Рамантыкі-няўдачнікі. Інтэлігенты-філолагі. Графа-

маны-аматары. І... інтэлектуалкі напярэдадні трыццацігоддзя. Перад замужствам. Пасьля разводу. У чаканьні вялікіх зъменаў у жыцьці (а ці вялікіх, калі на носе – трыццаць?).

Крыху легкадумная. Амаль заўсёды съмяшлівая. Ледзь па-моднаму не дадалося: “ахвяра дыетай”. Але не. Можна худзець толькі напярэдадні *вялікіх* падзеяў. Пакуль чакаеш, ня варта.

Можна заняцца жывапісам (няўрымсылівая асоба!). На жоўты фон пасадзіць фіялетавую пляму. Гэтакую хвастатую пляму. Зъедлівы жоўты і густы фіялет. І схадзіць да псахааналітыка. (Гэта таксама модна, хоць на фрэйдызм усе перахварэлі.) З захапленнем распавесці, як колькі начэй запар сънліся ягады. Чорныя (!) перасьпелыя чарніцы, салодкія (!) крывавыя маліны, гнілы (!) празрысты агрэст. Занатаўца. А потым... у съметніцу.

Якім колерам намаляваць самоту? (Валошкавы колер самоты на рамонкавым полі туті.)

Безыменны герой – метафара нашага часу. Ён такі, як усе. Ці жадае – съядома або падсъядома – падавацца такім. А імя... Абалонка. Абмежаваныне. Таямніца (для пасьевечаных?). Назаві мяне на мове маёй! А мова мая – дзівацтва. Значыць, герой не такі, як усе. Быць яму безыменным, бязмоўным. Як вынік – ня быць героем.

Я схавалася за “я” маёй герайні. Ёй значна лягчай жыць безыменнай, чым пад прыгнётам чужога імя. Магчымае наступства – раздваенне асобы (шызафрэнія?). “Я” і “не-я”, у нечым дыяметральна супрацьлеглыя, так цесна перапляліся, што іх барацьба за кампрамісы мне выходзіць бокам – неспадзеўныя нават для сябе самой учынкі. А я назіраю нібы звонку (трэцяя асоба?): “я” съмеецца, “не-я” плача. Ці наадварот.

Спрабую прадбачыць лёс сваёй герайні. І жахаюся: нас чакае адолькавая будучыня? На нейкі час “я” і “не-я” становяцца – амаль? – тоеснымі. Найпрыемнейшы стан суладнасці.

На гарышчы памяці раскіданыя стосікі аркушаў з надпісам “Мінулае”. Непранумараваныя старонкі. З захапленнем чытаю (ня так часта памяць дазваляе наведаць яе гарышча). Можа, што падправіць? Дзеля нашчадкаў(!): дзеці і ўнукі будуць ведаць ідэальныя (рамантызаваныя?) гісторыі з жыцьця... Сыпінай адчуваю позірк памяці: сорамна!

Калі ўпершыню, яшчэ безыменная, убачыла съвет, я ведала *яго* (тваё, летуценык?) імя. Яно зазывіела ў май першым крыку, і ніхто не пачуў яго. Толькі съляпая – ад таго найбольш чуйная –noch захавала яго таямніцай. Я шукала тое імя. Памылялася, пазнаўшы родныя гукі ў няродных імёнах. Шукала...

Я падмяняю цёплае *ты* на аддаленае *ён*. Паміж імі – зьвініць тваё імя. Яго балюча прамовіць вуснам. Напаўзабытае, прыціхлае, яно безгалоса кладзеца на паперу і, абазначанае літарамі, чужэе. Чытаю абыякавы надпіс. Ледзь чутны звон закалыхвае памяць...

Люблю дождж. Восенскую імжу. Спорны вясновы. Сыцюдзёны, калючы ўзімку. Летнюю шквалістую залеву. Толькі дождж мне нагадвае тваё імя: я чую яго ў звоне кропляў. Выходжу насustrач дажджу. Нікому не відаць сылёз на мокрым твары. Ніхто не пачуе тваё імя – кволае, амаль непрамоўленае, але жывое...

Старанна ўзнаўляю радкі жыцьцяпісу. Павуцінкі словаў. Цъмяныя згадкі. Яны, пахаваныя памяцьцю, якая aberагае мой спакой, ствараюць той іншасьвет, што робіцца больш рэальным за рэчаіснасьць.

На нейкай старонцы жыцьцяпісу я занатавала тваё імя. Памяцьнасымешніца гарала старонкі і пераблытала іх. Цяпер аніяк не магу знайсьці туую, дзе з-пад акуратных літараў па-дзіцячы пазірае твая ўсьмешка. Мая памяць звонка рагоча з мяне: яна ведае тваё імя.

Фабула.

Жанчына шукае Мужчыну Жанчына кахае Мужчыну Жанчына жыве без Мужчыны Жанчына ідзе да Мужчыны

Напрыканцы кожнай фразы можна паставіць любы знак прыпынку. У залежнасьці ад настрою. Кропка – гучыць съцвярджалльна, упэўнена, абыякава і г. д. Клічнік – радасна, пафасна, пераможна (калі пасыля трэцяй фразы – то як лозунг феміністак) і, наадварот, роспачна, балюча, адчайна і г. д. Пытальнік – усьмешліва, іранічна, сумнеўна, безнадзейна і г. д. Шматкроп’е – задуменна, безвыходна, безвынікова і г. д. Шматкроп’е магчыма дадаць да клічніка або пытальніка. Апошні варыянт ёсьць рытарычным пытаньнем. (Усіх часоў і народаў?) Зьвернутым унутр, да сябе. Яно не вымагае адказу.

Наступнае – практыкаваныне для лінгвістаў.

Мужчыну шукае Жанчына Мужчыну кахае Жанчына Без Мужчыны жыве Жанчына Да Мужчыны ідзе Жанчына

Знакі прыпынку любыя.

У залежнасьці ад развязкі дзьве апошнія фразы мяняюцца месцамі. Дзеля дасканаласьці варта дадаць варыянты, дзе перастаўленыя ў скажах “мужчына” і “жанчына”.

Нумарацыя аркушаў адвольная.

Я (безнадзейны рамантык?) усё яшчэ веру, што здолею знайсьці на іранічна-насьмешлівя пытаньні ўпэўнена-съцвярджалльныя адказы.

Хочаш, я распавяду пра нашае каханье? Ты будзеш рышарам (іранічнае стаўленьне да ідэалізаванага вобразу мужчыны?) са шчымлівай усьмешкай. Я буду засынаць на тваім плячы. Цёплым, нават гарачым. Шчакой адчуваць твой пульс. Біцьцё твайго сэрца.

Хочаш, я распавяду пра свае доўгія самотныя ночы? Ночы, праведзеныя ў халодным ложку. Некалькі коўдраў не выратоўваюць ад холаду. І я – нежывая.

Хочаш, я распавяду, як зьнікаю ў празрыстых мроях і, страціўши цела, такая самая празрыстая, прыходжу ў твае сны. На твой астылы, без каханья, ложак...

Хочаш?.. Няўжо ты хочаш стаць героем майго раману? (Ці майго жыцьця?)

Думкі становяцца ўсё больш простымі, лаканічнымі, пакуль не съціскаюцца ў кароценъкае “няма”. Яно – бяздоннае: унутр яго безвынікова кідаеш каменьчыкі спадзяваньняў. Магчыма, калі-небудзь “няма” ператворыцца ў “ёсьць”. І я пачну ўзірацца ў гэтую абстрактнасць, спрабуючы вызначыць яе існасьць. Ці не рассыплецца

на драбнюсенькія часьцінкі – “няма” – назыбіранае “ёсьць” майго жыцьця?..

Калісці і памяць-жабрачка папросіць спакою.

Каханьне бязважкай самотай кладзеца на плечы. Сівеюць скроні. Час паскарае хаду. Зъяўляеца страх не пасыпець кудысьці. Кудысьці?..

Я, беспрытульная вандроўніца, у пошуках нейкай мэты таксама съпяшаюся кудысьці. Спадзяюся, што нарэшце пошуку скончацца і я, улагоджаная, адпачну... Бог ведае, *што* хаваеца за гэтым “кудысьці”, як ведае і час, калі скончацца вандраваньні. “Што было, тое і будзе, і што рабілася, тое і рабіцьмецца, і нічога новага пад сонцам няма”.

Хто паўторыць маё дыханьне? Хто падхопіць апошні ўздых, безыліч разоў перапаўтораны мною за кімсьці?..

Новае заўсёды пачынаеца з канца старога. (Банальна?) У новым – хай сабе і часовым – прытулку я перабіраю старанна перавезеныя стосы сваіх папераў. Пажаўцелыя аркушы ператвараюцца ў горы шматкоў. Зынішчанае “вінаватае” адно ў тым, што зьявілася тады, калі я жыла ў *іншым* месцы, *іншым* жыцьцём, была *іншая*. Усё, матэрыйальных съведкаў таго жыцьця няма. Толькі памяць засталася захавальніцай маіх жыцьцёвых “скарабаў”. І я мушу маўкліва пагадзіцца з яе воляй перайначыць маё мінулае. (А ці было яно?)

Сярод вэрхалу папер – гадзіннік. Яго. Патрэсканы раменъчык, нерухомыя залацістыя стрэлкі. Мёртвы час. (Расыягнуты на ўвесь адмераны мне век?)

Выпадковы падарунак. Няпэўнае разывітанье. “Хочаш гадзіннік?” – “Давай”. (“Навошта?”) – “Бяры”. На яго руцэ – новы гадзіннік. А той, знакавы, застаўся са мной. Надзейным вартаўніком маіх папераў.

У час, вызначаны гэтым гадзіннікам, я пастаўлю сваю апошнюю крапку.

Не чытайце жаночых раманаў, мужчыны: так неспадзеўку можна стаць рыцарам. Не чытайце жаночых раманаў, жанчыны: хэпі-энду ўсё роўна няма.

– Ты верыш у рамантыкаў?

– Хіба што ў летуценьнікаў. Яны загадваюць жаданьні на ноч. І чакаюць іх зъдзяйсьнення. (Усё астатніе жыцьцё.)

Вечар пасыля дажджу. Усёабдымны спакой. Вільготны водар лістоты. Халоднае лета забылася, што людзі чакаюць сонца. Заўтра зноў будзе дождж. Зусім ня летні, халодны. Шэрыя плыні вады зрывуюцца з неба, і перастылая зямля ўжо ня здольная паглынуць іх. Яна таксама чакае сонца.

А па начах прыходзяць згадкі. Нават да тых, што ня памятаюць сноў. Ноч, спадарожніца ўсіх самотных, пасыпешліва зазірае ў вокны. Хто ведае, магчыма, у такі час і ты, непадуладны сваёй съядомасці, назавеш каго-небудзь майм імем.

Летуценьнік, прызнайся:
тваёй каханкай

прыходжу кожную ноч,
а раніцай зынікаю.
Пасьля абуджэння
застаецца толькі
серабрыста-шараваты попел
мараў, надзея, шуканьня...

Я і ты доўга ішлі па нейкім калідоры. Круг за кругам. Круг за кругам. Ты наперадзе, я на паўкроку ззаду. У прыцемку. Раптоўна спыніўшы хаду, ты папрасіў пачакаць ля дзывярэй. Там, за съценамі, шматабыцальна зелянела лістота. **Я выйшла вонкі.**

Прачнулася. Па шыбах зьвінеў дождж. Я чакала...

Чаканьне. Час съціснуты ў малюсенькую кропку. Тут сканцэнтраваліся ўсе тыя падзеі, што прымушаюць чакаць. Тут віруюць пераплеценыя снамі надзеі. Будзённыя справы пакінуты звонку. Я зынікаю ў ліпкім тумане абыякавасыці да іх. Хочацца спаць...

Сыпіць нач. Засынае на золку. Калі першы сонечны прамені пераразае небасхіл, яна заплюшчвае вочы і робіцца нябачнай. Боязна стрывожыць яе сон. Ціхі-цихі сон. Яна сыпіць, закалыханая шумам дзённага быцця.

Пакуль сыпіць нач, я птушкай лячу туды, дзе адбываецца тваё жыцьцё. (Мітусылівае: столькі мэтаў і справаў!) У пошуках съядоў твойго існаваньня я зазіраю пад незнаёмыя дахі, углядаюся ў перакрэслены мноствам ног вулічны брук. Дзесьці павінны быць твае съяды. Я мушу адшукаць іх. Адшукаць цябе. Бо ў мудрагелістым перапляценыні жыцьцёвых дарог ёсьць адна няходжаная – наша.

Ты, асьлеплены дзённым жыцьцём, бачыш яе – такую белую?! Мы прайшлі колькі кроکаў па ёй і, спалоханыя зманлівай чысьцінёй, адступілі назад – вонкі. **Як паклікаць цябе?** Гэй, ты памятаеш маё імя?..

Калі-небудзь мы зноў сустрэннемся. У вірлівым натоўпе. На вуліцы, дзе хаджу штодзень. Раней спадзявалася на сустрэчу. Незнарок. Углідалася ў твары мінакоў. Цягам часу забылася, каго шукаю...

...і была нач і быў дзень і дождж зъмяняўся дажджом халодны цёплы ўтульны золкі і сонца бясхмарна съмяялася ў вочы і дзень пачаты на ўсходзе ляніва рушыў за сонцам і я даганяла дождж...

Неспадзейная сустрэча. Усьміхаюся. Нагадай мне тваё імя! Яго скраў з маёй памяці дождж...

Я лічу зоркі. Да пярэстасыці ў вачах. Да сылёз. На зынічку загадваю жаданьне. Простае жаночае жаданьне. Каб зъявіўся рыцар. (Нават моцным патрэбныя рыцары.)

На зыходзе дня можна прытуліцца да *яго* пляча. І падзяліць з *ім* нач. Доўгую самотную нач. Цішыня маўчаньня празвініць песньяй бяз словаў. Песньяй пра доўгую нач, падзеленую на дваіх...

У рыцара было тваё імя.

Ёсьць час, калі зъяўляецца маўчаньне. Ня тое празрыстае маўчаньне, ад якога паветра напаўняеца сувежасцю і думкі робяцца такімі самымі яснымі. А маўчаньне грувасткае, якое цісьне і пазбаўляе здоль-

насыці дыхаць. Маўчаныне, створанае жорсткай заслонай у вачах на-
супраць. Яго складана выкладыці словамі: яны разьбіваюцца аб гэтую
непранікальнасць, а сэнс зынікае, так і не набыўшы формы. Такія вочы
не належаць сябру. Такіх вачэй ня можа мець кахраны.

...я бягу ад гэтых вачэй бягу напрасткі трава да крыўі рэжа ногі
балюча б'юць камяні бягу дзе дождж мой крык (гэта тваё імя?)
уліваецца ў яго шматгалосы шум я аддаю дажджу сваё зынясленае
цела мой дождж неабыякавы да маіх сълёз дожджён лашчыць мой твар
пяшчотна цалуе мне ногі...

Бязылюдна. Я стамлёна крочу па асфальтавай сыпіне дарогі...

Я чакаю восень. Яе, шэрную і мокрую, з рэзкімі парывамі ветру.
Апошнім зьмерзлым лісьцем яна высыцілае сваю самоту. Колькі дзён
запар мы чакаем разам. Чакаем, пакуль белая зіма не закалыхае ў
сувойным сыне нашы надзеі. У сутоныні безаблічных дзён я забудуся
на тваё існаваныне. І памяць – легкаверная сяброўка – дазволіць мне
адпачыць ад тваёй прысутнасці ў майм жыцці...

У апошні дзень восені, калі зіма пагрукае ў шыбы ледзяным дажджом,
я зразумею, што даўно ня ведаю таго, каго чакаю. Памяць-
багна ўсмактала маё кахраныне.

Аднойчы
я прасіла Бога
даць сілы табе, кахраны,
быць са мной
ці быць без мяне.
І спраўдзілася.
Ты не са мной.
І сілы ёсць у цябе.
Толькі ж што мне рабіць
з кахраннем?
Яно паміраць ня хоча:
яно б'еца, пульсует, жыве!
І жывіцца
з сілы маёй.
І так мала яе засталося.
Схадзі,
папрасі у Бога
даць мне сілы
жыць без цябе.

У сваім новым доме – зноў жа новым – я разьбіраю перавезеныя
скрынкі. Сярод безылічы рэчаў – гадзіннік. З белым цыферблатам. З
нерухомымі стрэлкамі. Сыцікаю ў далоні цёплы раменьчык.

Час пачынаць новае жыццё. (Не забыцца б заўтра вызваліць па-
мяць ад абавязкаў захавальніцы майго жыццяпісу!)

Гэй, летуценынік! Ты верыш у маё кахраныне? Кахраныне, сыцішанае
сном. Сном на чужым плячы.

Сон на чужым плячы – хвіліннае адхланыне. Маё (ці ўжо не маё?)
цела належыць нейкаму мужчыну. Нейкаму? Адбор мужчынскіх целаў
паводле нацыянальнасці (?!). іх уладальнікаў. (Кахай мяне на мове
маёй!)

Цела. Заплюшчуаю вочы. У гэты момант мая памяць з саркастычнай усьмешкай дэмансцруе шэраг мужчынскіх целаў. Выбрай! Успомні! Адшукай тое адзінае, табе патрэбнае! Згадай імёны!

Згадала. Адно, другое (нават бяз высілкаў: гэтыя старанна захоўваюцца ў патаемных скарбоначках памяці). Астатнія... Хіба ня плачу: зылітусіся...

Маё цела – без майго ведама! (?) – аддаецца мужчынскай пяшчоце...
А памяць съмьецца: помніш? Патрабуе: вочы расплюшчы!

Съмех (мой?) недарэчы. Мае шырока расплюшчаныя вочы.

Я запомню гэтае цела. Я вызвалю месца ў памяці. Каб не памыліцца. Паслья...

На палавінкі –
 сэрца,
на палавінкі –
 душа.
У якой з палавінак
ципер жыву я?
Перакулены съвет –
 з палавінак
адзінотных дзён і начэй.
Ля маіх апошніх дзьвярэй
хтось чакае мяне
аднакрылы.
Мой анёлак.
Ці цень.

Мой аднакрылы цень засынае на чужым плячы. Гарачым мужчынскім плячы. Я запомню. Я, праўда, усё запомню. Да дробязяў. Гэта самае роднае плячо сёньняшняй ноччу. (Ніякіх шэрагаў і нумароў у архівах памяці!) Яно ахінутае маім адзіным крыльцам. Дрыготкім крыльцам самоты.

Ветразь блізкасці. Колеру серабрыста-шараватага попелу.

Запомні, калі ласка, запомні маё імя! Пакуль ветразь зынікае ў съвяtle (ажно рэжа вочы!) новага дня, ты (ты, хто правёў ноч з маёй самотай) яшчэ здолееш запомніць маё імя...

Занатуй яго на мове маёй...

– Ён прапанаваў табе руку і сэрца?

(Гучыць з іроніяй. Ці падалося?)

– Не, цяпер мужчыны спачатку прапаноўваюць іншыя часткі свайго цела. (Думай, прыяцелька, што хочаш. Ці ты насамрэч верыш у рыцараў?)

І раптам з нейкім – шчымліва-жаночым? – сумам я ўспомніла ноч на чужым плячы.

Дзень, стомлены дзень, прысеў на дах дома насупраць. Пазяхаючы, вялізнымі пунсовымі вачыма зазірае ў маё вакно:

– Ты чакаешnoch?

– Так. Чакаю. Яна прынясе салодкія згадкі.

Салодка спаць і на чужым плячы. Прачынацца – ня вельмі. Ня тыя слова. Ня тым голасам. Роспачна съмяюся ў адказ. Ён, уладальнік

чужога пляча, ня ведае, пра каго я шапталася са стомленым днём увечары.

А там, на тым самым даху насупраць, намалюваная съмешная круглая пыска. Падпісана – “калабок”. Калі зусім вусьцішна, я гляджу на гэтую пыску. Усьміхаюся. Для поўнага шчасця можна прымружыць вочы і паціху нахіляць галаву. На правы бок – на левы, на правы – на левы. (Памятаеце, малымі дзецьмі мы так глядзелі на ліхтары, і яны “ператвараліся” ў зоркі?) Усьмешка калабка пачынае “расцягвацца”. Ён съміецца. Звычайны рух: на правы бок – на левы, на правы – на левы...

Я рагачу: гэта сімвал майго жыцця?

Гэй, летуценьнік? Хочаш – глытка – маёй адзіноты? З атрутным прысмакам – каханьня?

Хочаш – падзяліць маю самоту? Маю – каштоўную – самоту. Высьпеленую. Выпакутаваную. Са-мо-ту.

Ты верыш у сяброўства паміж мужчынам і жанчынай? Ты імкнешся дакрануцца да маёй душы? Спыніся. Ці такім чынам ты вынайшаў спосаб ахоўваць маё цела? (Нават ад сябе самога.)

Табе, каб падзяліць маю самоту, давядзецца стаць дажджом. Разьбіцца на безыліч кропляў. Хлынуць з неба. Зазывінець. Звонам самоты. Выпарыцца. З лужынаў. Пад промнямі сонца. Лёгкая пара. Нячутны подых...

Ты... Я (гэта я?) падпрадкоўваюся твайму ненасытнаму ў мужчынскіх жаданьнях целу...

З чым застануся я, разьвітаўшыся са сваёй самотай? Ты пазнаеш мяне? Мяне. Аголеную... Сапраўдную... Бяз покрыва самоты...

Omnia animal triste post coitum. Дзякуючы “omnia” зьяўляецца аптымізм. Жыцьцё доўжыцца дзякуючы “coitus”.

А ўранку ляніва пытае самота: вы дагэтуль верыце ў сяброўства паміж мужчынам і жанчынай?..

На белай высьпе маёй самоты рассыпала сонца каралі. На адной з пацярынак сядзіць нейкая істотка. Аднакрылая. З кволым рамонкам у руцэ. Варожыць: любіць – ня любіць... Апошні пляўстак. Істотка прымружвае вочы, усьміхаецца: “сваёй назавеш”...

Засынаючы на плячи каханага, засынаючы з надзейй, што зьявіцца другое крыльца, я баюся страціць сваё адзінае. Так страшна зьняверыцца. І так страшна... спраўдзіць мары. Так страшна, што ўся фабула маленькага распovedu съціскаеца ў адзін кароценькі сказ.

Адна

Пастаўце любы знак прыпынку. У залежнасці ад настрою.

Так страшна рассыпаць пацеркі – назьбіранае “ёсьць” майго жыцця. “Ёсьць”, што прайшло выпрабаваныне часам і памяцьцю. “Ёсьць”, што стала мерай маёй любові...

Аднойчы, пачуўшы тваё імя, я не пазнаю яго. Ці зраблю выгляд, што не пазнала.

А ў абдоймах зацятай памяці ціха плача тваё імя...

